

TEEMA: ühenduste rahastamine ja avalike teenuste osutamise üleandmine ühendustele

1. Olulisemad arengud

(seni tehtud, teoksil, kavas)

RAHASTAMINE

- Välja on töötatud Kodanikuühiskonna Sihtkapitali kontseptsioon ja sellele vastavalt 2008.a jaanuaris käivitatud kodanikuühiskonna riiklik rahastamisinstrument, "Sihtasutus Kodanikuühiskonna Sihtkapital".
- Vabariigi Valitsuse 26.03.2009 kabinetiõupidamise otsusega kiideti heaks regionaalministri esitatud kodanikeühenduste riigieelarvelise rahastamise korrastamise kontseptsioon". Kontseptsiooni eesmärk on luua kodanikeühenduste riikliku rahastamise terviklik süsteem riigi- ja kohaliku omavalitsuse tasandil.

TEENUSED

- Üha selgemaks on saanud kodanikeühenduste oluline roll avalike teenuste osutajana. 60% kohalikest omavalitsustest delegeerivad avalike teenuste osutamist mittetulunduslikele organisatsioonidele, 2007-2009 kasvas teenuste lepingulise delegeerimise maht kogusummas ligi kahekordseks. Seega täidavad kodanikeühendused juba praegu olulisi rolle avalike teenuste osutamisel elanikele: seda nii efektiivsuse, kvaliteedi kui ka vastava oskusteabe puudumise tõttu omavalitsustes.
- Eesti omavalitsuste huvitatus delegeerimisest tuleneb ühelt poolt omavalitsuste raskustest oma avalikke teenuseid ise finantseerida ning teisalt sellest, et kodanikuühendused on teenuste sihtrühmadele lähemal. Otseselt delegeeritakse kodanikeühendustele kõige rohkem avalikke teenuseid sotsiaal-, spordi, kultuuri ja noorsootöö valdkonnas.
- Teenuseid osutavad kodanikeühendused on pigem võrreldavad professionaalse asutusega, mitte niivõrd rohujuure tasandi kodanikuliikumisega. St: ühendused on mitmekesised oma avalikus poliitikas osalemise rolli ja professionaliseerumise poolest.
- Välja on töötatud kodanikeühendustele avalike teenuste delegeerimise hea tava (EMSL 2006)
- Läbi viidud on analüüs omavalitsuste poolt kodanikeühendustele teenuste delegeerimisest ja koostatud valdkonna arenguks poliitikasoovitused (Praxis 2009), mille põhjal on ette valmistatud teenuste delegeerimise kontseptsiooni eelnõu.

- Mitmed riigiasutused on alustanud oma teenuste korrastamist ja teenuste sisulisele arendamisele suunatud tegevusi (nt Sotsiaalministeerium sotsiaaltöö valdkonnas). Mitmed omavalitsused on asunud arendama oma delegeerimisoskusi. 15 omavalitsuse auditeerimise põhjal on ka Riigikontroll esitanud konkreetseid ettepanekuid nii ministeeriumitele kui omavalitsustele eelarveliste kultuuri-, spordi- ja noorsootöötoetuste andmise kohta kodanikuühendustele (25.veebruar 2010, Riigikontroll).

2. Olulisemad probleemid ja vajadused

RAHASTAMINE

Probleemid:

1. Valitsusasutused ei praktiseeri valdkondade ühisfinantseerimist, esineb dubleerimist.
2. Kodanikeühenduste rahastamine põhineb ministeeriumides kindlaks kujunenud tavalisel, mille lähtealused (läbivad põhimõtted) on erinevad ning mille praktika ei toeta rahastamise läbipaistvuse saavutamist
3. Valitsusasutused ei ole kodanikeühenduste rahastamist süsteemselt seostanud riiklike prioriteetide ning ministeeriumide ülesannete täitmisega.
4. Valitsusasutustes ei toimu rahastatud tegevuste tulemushindamist.
5. Kodanikeühenduste rollile ühiskonnas, tegelikele vajadustele ning ühenduste võimekuse tõstmisele on teadlikult mõelnud vähesed riigiasutused.

Probleemide leevendamiseks ja lahendamiseks on vajalik:

- Selgelt määratleda läbipaistva, ligipääsetava, tulemusliku, avalikke huvi kaitsva ja ühenduste võimekusele kaasa aitava rahastamise sisu; eristada ja defineerida rahastamise liigid, viisid ja allikad.
- Kujundada objektiivsed rahastamise kriteeriumid rahastamise liikide kaupa (projektirahastus, tegevustoetus, teenuste osutamine).
- Siduda rahastamisotsused riigi strateegiliste eesmärkide elluviimisega, et ühenduste poolt läbiviidavad tegevused aitaksid kaasa riiklike eesmärkide saavutamisele.
- Töötada välja põhimõtted kodanikuühenduste riigieelarvelise rahastamise tulemuslikkuse hindamiseks, et selgitada välja kodanikeühenduste panus arengukava eesmärkideni jõudmisel.
- Töötada välja ühenduste riigieelarvelise rahastamise info- ja aruandlussüsteem, et parandada rahastamise läbipaistvust ja et hinnata ühenduste arengut, rahastamise eesmärkide täitumist, rahastamise korrastatuse/ühtsete praktikate rakendumist avalikus sektoris.
- Kodanikeühenduste rahastamisallikate aruandlus viia vastavaks rahastamise mahu ja eesmärgiga, kodanikeühenduste eripäradega, et ebaefektiivsed nõuded ei pärsiks rahastamise tulemusi ja mõju.
- Eestkosteorganisatsioonide puhul rakendada tegevustoetusi ja hüvitada ühenduste tegevuse püsikulud ning arenduskulud. See tõstab ühenduste suutlikkust ja soodustab ühenduste arenemist strateegiliseks partneriks avalikule sektorile, et ühiskonnale suuremat lisandväärtust luua.

TEENUSED

Probleemid:

1. Seaduse tasandil määratletud teenuste osutamine on mitmetes valdkondades ja/või omavalitsustes lünklik. Ühendused täidavad sageli väga olulisi rolle seadusega määratletud teenuste pakkumisel kohaliku omavalitsuse tasandil. Nende teenuste osutamine on delegeeritud ühendustele lühikeste lepingutega, mis ei taga teenuse järjepidevat arengut. Seega: avalike teenuste finantseerimine on sageli ebastabiilne ja ebaselge ning elanikele osutatavate avalike teenuste järjepidevus ja kvaliteet ei ole alati tagatud.
2. Reeglina ei tunneta omavalitsused vajadust toetada ühenduste jätkusuutlikkust teenuste osutamisel. Kuigi täna on ühendustel oluline roll teenuseosutajatena, ei suutu omavalitsused neisse valdavalt kui olulistesse partneritesse. See omakorda ei võimalda ühendusel teenuseid järjepidevalt arendada ja kujundada välja stabiilset võimekust teenuste osutamiseks.
3. Kuigi enam kui pooled Eesti omavalitsustest kasutab teatud teenuste pakkumisel võimalust delegeerida teenuste osutamist kodanikeühendusele, on delegeerimise viiside valik ja korraldus väga ebahühtlane ning ei vasta kohati hea halduse tavadele.

Probleemide leevendamiseks ja lahendamiseks on vajalik:

- Avalike teenuste ja delegeerimise üldine arendamine ning koostöö arendamine teenuste osutamisel: riigiasutuste vahel, riigi ja omavalitsuste vahel, omavalitsuste vahel ning riigi/KOV ja ühenduste vahel.
- Teenuste osutamise parandamiseks viia läbi regulaarseid võrdusanalüüse ja monitooringuid avalike teenuste kvaliteedi (kättesaadavuse, rahulolu jms) selgitamiseks.
- Kaasata senisest enam teenuste sihtrühmi teenuste vajaduste määratlemisse, teenuste arendamisse ja saavutatud tulemuste hindamisse.
- Arendada omavalitsuste oskust teenuseid optimaalselt delegeerida: delegeerimisviisi valik, lepingute juhtimine, koostöö korraldamine, tulemuste hindamine.

3. Ettepanekud

Kodanikeühenduste rahastamise praktikat riigi ja KOVde eelarvetest on vajalik **reglementeerida ja ühtlustada selliselt, et see oleks läbipaistev, ligipääsetav, tulemuslik ja tõstaks ühenduste võimekust.** Selleks luua kodanikeühenduste riikliku rahastamise terviklik süsteem riigi- ja kohaliku omavalitsuse tasandil, et arendada avaliku sektori ja kodanikeühenduste strateegilist partnerlust riigi valdkondlike eesmärkide saavutamisel. Võtmemärksõnad rahastamise korrastamisel:

- **Eesmärgistamine** - seos strateegiliste sihtidega; eeskosteorganisatsioonide võimekuse tõstmiseks luua selge tegevustoetuste süsteem, et arendada ühenduste ja riigiasutuste strateegilist partnerlust.
- **Lihtsustamine** - vähendada bürokraatiat ning seada rahastamisel sisukad ja proportsionaalsed taotlus- ja aruandlusnõude.
- **Läbipaistvuse parandamine** – ühenduste toetamise info- ja aruandlussüsteemi loomine. Avalik info selle kohta, kellele ja millistel eesmärkidel on riik toetust andnud.
- **Ligipääsetavuse parandamine** – toetuste tingimuste selgus, kordade olemasolu ja järgimine.

Avalike teenuste osutamisel teadvustada ja arendada ühenduste rolli:

- Luua asjakohane õiguslik baas kohalikele omavalitsustele avalike teenuste osutamiseks koostöös kodanikeühendustega.
- Õigusaktides määratleda rollide jaotus ja sellest tulenev konkreetne vastutus avalike teenuste tulemusliku osutamise ja selleks tehtava arendustegevuse eest.
- Määratleda õigusaktidega nõutavate kohustuslike teenuste sisulised nõuded ja eesmärgid.
- Luua tunnustussüsteem professionaalsete teenuseid osutavate ühenduste kvalifikatsiooni määramiseks.